

**TEATRUL DOCUMENTAR DIN REPUBLICA MOLDOVA
(PRIMELE DOUĂ DECENII ALE SECOLULUI XXI)**

**DOCUMENTARY THEATRE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA
(THE FIRST TWO DECADES OF THE 21st CENTURY)**

DUMITRIȚA MAXIMCIUC⁴⁵,

doctorandă,

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

<https://orcid.org/0009-0007-2845-7933>

ANGELINA ROȘCA-ICHIM⁴⁶,

doctor în studiul artelor, profesor universitar,

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

<https://orcid.org/0000-0001-6754-8917>

CZU 792:316(478)

DOI <https://doi.org/10.55383/iadc2024.14>

Acest articol abordează paradigma teatrului documentar din Republica Moldova de la începutul secolului XXI, care s-a dezvoltat în ultimele două decenii folosind noi tehnici și forme spectaculare, având caracteristici variate în diversele spații geografice, dar cu un element comun: interdependența dintre teatru și realitățile social-politice. Teatrul documentar a devenit extrem de influent în lume, având

---

⁴⁵E-mail: dumitrita.mirza94@gmail.com

⁴⁶E-mail: angelina.rosca@gmail.com

un impact semnificativ asupra scenei teatrale din Republica Moldova. Textele dramatice documentare elaborate de dramaturgii autohtoni utilizează tehnici precum verbatim, combinarea documentului cu ficțiunea sau inspirarea din cazuri reale și experiențele creatorilor. Prin libertatea de a explora și de a experimenta teatrul documentar aduce pe scena teatrului moldovenesc noi metode de lucru, un nou stil și un mod de comunicare inedit.

Cuvinte-cheie: *teatru documentar, spectacol, Republica Moldova*

This article addresses the paradigm of documentary theater in the Republic of Moldova at the beginning of the 21st century, which has developed over the last two decades using new techniques and spectacular forms, with varied characteristics in different geographical areas, but with one common element: the interdependence between the theater and the socio-political realities. Documentary theater has become extremely influential worldwide, having a significant impact on the theater scene in the Republic of Moldova. Documentary dramatic texts created by local playwrights employ techniques such as verbatim, combining documents with fiction, or drawing inspiration from real cases and the experiences of the creators. Through the freedom to explore and experiment the documentary theater brings new working methods, a new style, and an original mode of communication to the Moldovan theater scene.

Keywords: *documentary theater, performance, Republic of Moldova*

Introducere

Istoria teatrului documentar din Republica Moldova își are începutul în anul 2001, odată cu apariția textului *A șaptea kafana*, iar deschizătorul acestui drum este Mihai Fusu, actor, regizor, dramaturg. Teatrul anilor 1990-2000 propune un teatru liber și creativ, noi forme estetice, abordează absurdul, grotescul și este în căutarea unui nou dialog cu publicul. În primele două decenii ale secolului XXI teatrul documentar a înflorit considerabil în Republica Moldova, devenind un instrument puternic de reflecție și analiză a realității sociale și politice.

O explorare a evoluției, temelor și impactului

În anul 2000 își face loc un *altfel de teatru*. Acest gen teatral, bazat pe utilizarea documentelor și mărturiilor reale a oferit o perspectivă unică asupra evenimentelor și problemelor contemporane, provocând publicul să se implice activ în dezbateră temelor abordate [1 p. 110]. Dezvoltarea teatrului documentar în Republica Moldova a fost influențată de contextul istoric și social specific al țării. Căderea Uniunii Sovietice și tranziția către democrație au deschis spațiul pentru explorarea liberă a temelor sensibile și controversate, iar teatrul documentar a devenit o platformă importantă pentru exprimarea acestor preocupări. Conflictele sociale și politice, precum conflictul transnistrean și protestele din aprilie 2009[2], au alimentat și ele nevoia de a înțelege și reprezenta realitatea prin intermediul artei.

În primul deceniu al secolului XXI teatrul documentar este abordat în Republica Moldova în mod special de regizorii/dramaturgii Mihai Fusu, Constantin Cheianu, Dumitru Crudu. „După anul 2000 nu mai putem vorbi de literatura dramatică, fără să amintim de textele semnate de Nicoleta Esinencu, Angelina Roșca, Larisa Turea, Irina Nechit, Luminița Țîcu, Emanuela

Sprânceană, Mariana Starciuc” [3 p. 22]. Teatrele independente, precum *Laborator teatral/Foosbook* și *Spălătorie*, au fost primele spații în care s-a experimentat și practicat acest gen teatral la Chișinău. Creatorii au abordat o gamă largă de teme și subiecte, reflectând diversitatea și complexitatea societății moldovenești. Printre principalele direcții explorate se numără:

- Memoria colectivă și traumele trecutului. Spectacolele *100 de minute de libertate*, *Valsul tancurilor*, prezentate la *Satiricus I.L. Caragiale*; *Copiii foametei*. *Mărturii*, regizat de Luminița Țicu; *Moldova independentă. Erată; Dosarele Siberiei, Pustiirea și sabia dreptății. Treptele infernului, Fata cu miros de busuioc*, în regia lui Petru Hadârcă; *Tără(z)boi*, de Mariana Starciuc; *Tata*, montat de Dumitru Acriș; *1946*, după *Cartea Foametei* de Larisa Turea, în regia lui Slava Sambriș, ambele jucate la Teatrul *Luceafărul*, au abordat teme precum deportările staliniste, foamea din anii 1946-1947 și conflictul transnistrean. Aceste producții au contribuit la recuperarea și reevaluarea memoriei colective, oferind o platformă pentru exprimarea durerii și suferinței, dar și pentru vindecare și reconciliere.
- Probleme sociale și politice actuale. Alte spectacole, de exemplu, *șara asta a uitat de noi*; *Casa M.*; *A șaptea kafana*; *Corp de copil*; *Shakespeare pentru Ana*; *Dragă Moldova, putem să ne pupăm puțin de tot?*; *Uneducated*; *Mi(n)ority* au investigat subiecte precum corupția, migrația, discriminarea, inegalitățile sociale, violența domestică și drepturile minorităților. Aceste spectacole au oferit o voce celor marginalizați și au contestat statu-quo, stimulând dezbateră publică și promovând schimbarea socială. Autorii acestor spectacole au explorat teme legate de identitatea națională, etnică și culturală, precum și relațiile interetnice și interculturale. Aceste producții au contribuit la promovarea dialogului și înțelegerii reciproce între diferitele comunități din țară.
- Experimente formale și estetice. Creatorii Nicoleta Esinencu, Luminița Țicu, Mihai Fusu, Mariana Starciuc au explorat diverse tehnici și abordări, de la verbatimtheater, în care textul este construit exclusiv din mărturii reale, la performance documentar, care combină elemente de teatru, dans și arte vizuale. Aceste experimente au îmbogățit limbajul scenic și au provocat convențiile teatrului tradițional, atrăgând un public nou și divers.

Trăsături distinctive

„Caracteristicile producțiilor documentare sunt: interdependența dintre teatru și realitățile social-politice, tendința de a experimenta cu metode de interpretare și stilistici de comunicare inedite; adoptarea formulei de creație non-ierarhice; atribuirea rolului important și activ al publicului în spectacolul teatral”[4p. 180]. Teatrul documentar a jucat un rol esențial în

democratizarea scenei culturale din Republica Moldova, stimulând dialogul și reflecția critică asupra realității contemporane. Acest gen a oferit o platformă sigură pentru exprimarea liberă și pentru abordarea temelor dificile, contribuind la formarea unei societăți informate, interesate de aspectul politic și mai angajate civic. Recunoaștem sau nu, dar „toată arta este politică, chiar dacă nu are conștiință politică. Dacă faceți un spectacol despre flori pe timp de război, aceasta este, de asemenea, o declarație politică. Contextul îl face politic” [5], susține scriitoarea Nicoleta Esinencu.

Teatrul documentar în Moldova se distinge prin următoarele trăsături:

Spectacolele documentare se bazează pe evenimente și mărturii reale, abordând teme sociale sensibile și provocând publicul la reflecție și dezbateri. Această autenticitate poate genera un impact emoțional puternic și poate stimula dialogul social. Acest gen teatral îmbracă diverse forme, de la spectacole clasice cu actori, la performance-uri, instalații sau proiecte interactive. Această diversitate formală permite explorarea unor abordări creative și inovatoare în prezentarea realității. Procesul de creație a unui spectacol documentar poate include participarea comunității prin interviuri, ateliere sau alte forme de colaborare.

Impactul și relevanța teatrului documentar

Teatrul documentar a avut un impact semnificativ asupra educației și formării tinerilor. Prin intermediul spectacolelor documentare studenții și elevii au avut ocazia să învețe despre istoria și cultura țării lor, să înțeleagă mai bine problemele sociale și politice actuale și să-și dezvolte gândirea critică și abilitățile de analiză. Noua generație de creatori se regăsește tot mai mult în modelul teatrului documentar, fapt pe care-l confirmă și spectacolele de realizate de studenții Facultății de Artă Teatrală, Coregrafică și Multimedia pe parcursul anului universitar 2023-2024. Drept exemplum menționăm aici în mod special spectacolele de licență *1984. Sensuri*, *Chișinău bynight* și *Octameron party*, care au la bază atât tehnici de lucru, abordare, stil, cât și multe alte caracteristici și elemente specifice teatrului documentar. Diversitatea noilor tehnologii apărute în ultimele decenii ale secolului XXI oferă posibilități nelimitate de a crea mijloace expresive în arta spectacolului: instalațiile video, tehnologiile media, sistemele rețelelor de socializare etc. Totuși, caracteristicile esențiale ale teatrului documentar rămân a fi actualitatea, relevanța textului și a mesajului transmis publicului.

Deși teatrul documentar în Moldova se bucură de o creștere vizibilă, există și provocări ce trebuie depășite:

Obținerea accesului la documente și mărturii relevante poate fi uneori dificilă. Teatrul independent, inclusiv cel documentar, se confruntă adesea cu dificultăți în obținerea finanțării

necesare. Este nevoie de o mai mare susținere financiară din partea statului și a sectorului privat pentru a asigura dezvoltarea durabilă a acestui gen teatral. Dezvoltarea programelor de educație și formare în domeniul teatrului documentar este esențială pentru a pregăti o nouă generație de artiști și pentru a cultiva un public informat și receptiv. Cu toate acestea, perspectivele teatrului documentar în Moldova sunt promițătoare. Prin abordarea temelor sociale importante și prin implicarea comunității acest gen teatral poate juca un rol esențial în promovarea dialogului, înțelegerii și schimbării sociale, fiindcă „teatrul documentar a devenit indispensabil mișcării teatrale mondiale, aducând noi tehnici și nume: docudrama, verbatim, teatrul realității, teatrul martorilor, teatru-tribunal, teatrul neficțional, teatrul faptelor, playback teatru etc.” [6 p. 12].

Concluzii

Teatrul documentar în Republica Moldova a abordat o gamă largă de teme și subiecte, reflectând complexitatea societății moldovenești și provocând publicul să se implice activ în dezbateră problemelor contemporane.

Formele teatrului documentar actual (2000-2024) se remarcă prin diversitatea de producții teatrale (spectacole *digitale* și *multimedia*, *verbatim*, *investigație*, *reconstituire*, *performance-uri* ș.a.).

Teatrul documentar continuă să se dezvolte și să se adapteze noilor provocări, reprezentând o voce importantă în peisajul teatral autohton. Acesta este nu doar un instrument, ci și o formă de artă scenică dinamică și relevantă, cu un potențial semnificativ de creștere. Prin autenticitatea lui, angajamentul social și diversitatea formală teatrul documentar poate juca un rol crucial în stimularea reflecției critice, în promovarea dialogului și în construirea unei societăți mai informate și mai angajate.

Referințe bibliografice

1. PAVIS, P. *Dictionnaire du théâtre. Termes et concepts de l'analysethéâtrale*. Toronto: University of Toronto Press Incorporated, 1998. ISBN 9782209053971.
2. Chișinău, 7 aprilie: *Teatru-Document*. București: Fundația Culturală Camil Petrescu, 2010. ISBN 978-606-92268-6-5.
3. *Dramaturgie*. Chișinău: Știința ; ARC, 2017. (Literatura din Basarabia. Început de secol XXI). ISBN 978-9975-85-095-7 (Știința). ISBN 978-9975-0-0050-5 (ARC).
4. STARCIUC, M. Interdependența relației dintre teatrul documentar și realitățile socio-politice. In: *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică*. 2021, nr. 1 (38), pp. 180–184. ISSN 2345-1408.
5. Moldova independentă. Erată: [despre spectacol] [online]. In: *Teatrul Spălătorie*: [site] [accesat 21 aug. 2021]. Disponibil: <http://www.spalatorie.md/#performance/290>
6. *Teatru documentar*. Vol. 1. Coord.: Mihai Fusu, Luminița Țicu. Chișinău: Cartier, 2023. ISBN 978-9975-86-689-7.